

El periodisme d'investigació i els seus succedanis

L'emissió del programa *Al descubierto* de la cadena Antena 3 ha obert un profund debat dins l'àmbit periodístic. El fet que els reportatges de l'espai utilitzin càmeres ocultes ha revifat la polèmica sobre quins són els límits deontològics de la professió. La clàssica disjuntiva entre prioritzar la fi o els mitjans arriba també al periodisme d'investigació.

ELISABET PRATS

La polèmica es va iniciar el 18 de març amb l'estrena d'un reportatge, produït per El Mundo TV i emès per Antena 3, que destapava l'anomenat escàndol de les *misses*. Una periodista infiltrada aconseguia el títol de Miss Alacant després que la delegada provincial del certamen acceptés un pagament milionari a canvi d'alterar la composició del jurat. Tot i que en aquell moment el frau ja havia quedat demostrat, els periodistes van mantenir la farsa, per tal d'infiltrar-se també en el concurs de Miss Espanya, cosa que va perjudicar la que hauria estat legítima guanyadora de Miss Alacant.

Tot l'afer es va enregistrar amb càmera oculta. L'espai constava de l'emissió d'aquestes imatges i d'un debat que recordava les edicions més exaltades del *Moros y Cristianos*. El resultat va ser un programa amb una audiència de 4.228.000 espectadors, un 29 % de la quota de pantalla. L'impacte de l'espai va ser suficient com perquè, pocs dies després, els mitjans de comunicació es fessin ressò de crítiques al programa, tant per part de lectors com de periodistes.

Des d'aleshores, *Al descubierto* ha anat emetent altres reportatges, emparant-se sempre en l'ambigu epígraf de «periodisme d'investigació», tot i que el format que utilitza l'apropa perillosament a un *reality show*. És aquesta una nova forma d'exercir el periodisme d'investigació? Eduardo Martín de Pozuelo, fundador de l'àrea d'investigació de *La Vanguardia*, considera que *Al descubierto* no es pot considerar periodisme d'investigació. «És un programa de televisió en què, d'una banda, un periodista es fa passar per una altra persona i utilitza una càmera oculta i, per l'altra, és un judici públic que forma part de l'espectacle, que és interromput per la publicitat i on el moderador intervé de manera activa. Darrere del programa hi ha la direcció de Melchor Miralles, un extraordinari periodista d'investigació, però ara no sembla que estigui fent això, sinó més aviat un producte de televisió. Això no és periodisme d'investigació».

L'emissió del programa
Al descubierto ha
aixecat molta polèmica
Foto: Antena 3

QUAN ELS PERIODISTES ESDEVENEN JUTGES

Un dels elements més criticats de *Al descubierto* és el debat que complementa l'emissió del reportatge: els personatges investigats s'han d'acarar a una bateria de periodistes i habituals de les tertúlies (Pilar Rahola, Javier Nart...) El problema rau, no tant en l'intercanvi de crícs que impedeix l'exposició ordenada d'idees o dades, com en el fet que els periodistes prenguin un

paper de jutges. «El debat posterior és un judici sumaríssim», argumenta Martín de Pozuelo, «i nosaltres som periodistes, per

tant, no jutgem, a més de distingir formalment opinió d'informació i respectar els gèneres periodístics».

Aleshores, si el periodista se cenneix a investigar, el valor de la seva tasca estarà en relació a allò desconegut que pugui treure a la llum. En aquest extrem *Al descubierto* també ha generat controvèrsia. L'esforç investigador es destina,

principalment, a denunciar frauds o estafes menors que tradicionalment la societat ja coneix. Així doncs, l'accent es posa més en la il·lustració de frauds coneguts (o intuïts) que en la recerca d'escàndols inèdits. Ho exposa Martín de Pozuelo quan recorda que «no és necessari posar una càmera oculta a Paco Porras per saber que és un farsant». Ho rebla el seu company a l'equip d'investigació de *La Vanguardia*, Santiago Tarín: «en un espectacle televisiu no crec que a la gent li interessi debatre sobre si Gibraltar és espanyol. No serà un debat de màxima audiència». De tota manera, alguns temes aparentment minoritaris, com els relacionats amb la recuperació de la memòria històrica o les situacions socials més colpidores, han merescut l'atenció dels espectadors televisius. Reportatges com «Bienvenidos al paraíso», sobre les condicions dels immigrants a Almeria, o «Els nens perduts del franquisme», que desvetllava el destí dels nens desapareguts durant la repressió franquista, van despertar l'entusiasme tant del públic com dels periodistes. El que queda clar és

«No cal una càmera oculta per saber que Paco Porras és un farsant» (Martín de Pozuelo)

WATERGATE, UN PARADIGMA EMBLEMÀTIC

El 17 de juny de 1972, Bob Woodward, periodista del *Washington Post* rebia una trucada del seu cap de redacció: cinc homes havien estat detinguts mentre intentaven entrar il·legalment a les oficines del Comitè Nacional del Partit Demòcrata, situades a l'edifici Watergate de la capital nord-americana.

La notícia no hagués merescut més d'una columna en el llançat del diari, però el fet que els detinguts portessin material fotogràfic i electrònic va despertar les suspicàcies de Woodward i el seu company, Carl Bernstein. Durant els mesos següents, els dos periodistes van demostrar, gràcies a les revelacions d'una font anònima batejada amb el suggerent àlies de *Deep Throat*, que darrere un aparent robatori frustrat s'hi amagava una complexa trama d'espionatge polític bastida pel mateix Nixon. L'abast de les informacions publicades al *Washington Post* va conduir a la dimissió del president l'any 1974. Nixon es va convertir, d'aquesta manera, en el primer president dels Estats Units que renunciava al seu càrrec per evitar ser processat.

El cas Watergate va suposar la revaloració internacional del periodisme d'investigació, i el *Washington Post* va rebre l'any 1973 el Premi Pulitzer per la seva tasca investigadora. Fins aleshores, cap mitjà de comunicació havia dut a terme una investigació amb conseqüències tan rellevants. El Watergate va assentar les bases d'una nova forma d'exercir el periodisme: Woodward i Bernstein van demostrar que el paper de la premsa anava més enllà del simple intermediari entre els canals oficials i l'opinió pública, van recuperar la figura del periodista que qüestiona la veracitat de les informacions oficials. En definitiva, va restituir el prestigi a una professió que estava malmès per un excés de sensacionalisme i de servitud cap a les fonts oficials.

Queden lluny els treballs d'investigació publicats a finals de l'època socialista

que la receptivitat dels consumidors d'informació respecte al periodisme d'investigació ha canviat profundament en els darrers temps. Queden lluny,

doncs, aquells últims anys del govern del PSOE en què la crispació política va anar acompanyada d'alguns dels treballs

d'investigació més importants publicats a Espanya: el cas GAL, Banesto, l'escàndol econòmic de Filesa i les activitats de l'exdirector general de la Guàrdia Civil, Luís Roldán... Actualment casos com el del BBVA o Gescartera, tot i ser objecte de portades en els diaris, no tenen la mateixa repercussió, principalment perquè la conjuntura política ha canviat de manera radical. Aleshores, van coincidir la pràctica d'una oposició d'enfrontament per part del PP amb una línia editorial de *El Mundo* molt crítica amb el PSOE.

L'alternança de poder ha variat la situació. Per a Martín de Pozuelo, «allò que es va anomenar *la brunete mediàtica* ha rebaixat el to de les seves acusacions». Santiago Tarín, per part seva, valora també: «es tractava d'un context històric molt concret. Les personalitats polítiques implicades eren les de primer ordre: el director general de la Guàrdia Civil, el president del Banc d'Espanya, el Ministeri de l'Interior al complet... Esperem que això no es torni a produir».

Bernstein i Woodward
a la redacció de *The
Washington Post* el 1973

*Martín de Pozuelo i
Santiago Tarín
a La Vanguardia.
Foto: Ignasi Rodríguez*

LES FILTRACIONS...

Casos com el GAL, Filesa o De la Rosa han esdevingut importants referents en el periodisme d'investigació que es fa a l'Estat. Però moltes de les informacions publicades aquells anys es van vendre als lectors com a resultat d'una àrdua investigació, quan en realitat naixien de la filtració d'informació per part d'una font interessada. En la majoria dels casos, aquesta font a l'ombra es movia per motivacions polítiques. Va ser l'esclat de l'anomenada política de dossiers.

Les filtracions juguen un paper molt important en la tasca del periodista d'investigació. Sovint, els temes sorgeixen a partir de dades que han estat filtrades, i el periodista les investiga per comprovar la seva veracitat. El problema ètic es planteja quan l'autor oculta al lector que la notícia prové d'un dossier que s'ha filtrat i ven el tema com a fruit del seu olfacte periodístic. Segons Martín de Pozuelo, en els grans temes que van sacsejar el panorama mediàtic durant els darrers anys de l'etapa socialista, «hi van conivir tant les investigacions com les filtracions. És un problema de com ho presenta el mitjà i, per tant, és

responsabilitat de l'empresa editora del mitjà de comunicació. Les fonts no les pots revelar, però sí que tens l'obligació de dir que la informació prové d'alguna font. Molt d'aquest periodisme que s'ha venut com d'investigació ha estat filtració pura i dura. Això no vol dir que la informació sigui veraç i molt exacta. Algú creu que és possible que un periodista entri en els serveis secrets d'un país i n'obtingui documentació? No serà a la inversa?»

Tot sembla reduir-se al fet de si les filtracions

són el tret de sortida cap a una investigació deontològicament correcta o bé la finalitat en si, esperonades per

***Es critica que molts casos
de periodisme d'investigació
són filtracions interessades***

agents extraperiodístics. Si s'accepta el segon cas, aleshores el mitjà esdevé un ens instrumentalitzat i la seva legitimitat corre perill de baixar enters a marxes forçades.

En tot cas, el panorama polític ha canviat completament, i l'època de l'intercanvi de dossiers sembla haver-se relaxat considerablement. Ho ha afavorit un canvi en la

ENTREVISTA AMB MELCHOR MIRALLES,
DIRECTOR GENERAL DE L'ÀREA AUDIOVISUAL D'UNIDAD EDITORIAL

«Busquem satisfer el dret dels ciutadans a la informació»

Melchor Miralles és un dels periodistes d'investigació més prestigiosos de l'Estat. Membre de l'equip fundacional de *El Mundo*, les seves investigacions van destapar l'entramat de la guerra bruta contra ETA. Actualment és director general de l'àrea audiovisual d'Unidad Editorial, empresa que engloba *El Mundo Radio* i *El Mundo TV*. Els reportatges que aquesta productora ha emès en el programa *Al descubierto* han posat Miralles en el centre d'atenció de la professió periodística.

El programa *Al descubierto* ha generat un debat, entre els professionals del sector, sobre la legitimitat d'usar la càmera oculta per obtenir informació. Quina és la seva posició?

L'elecció d'aquest tipus de mètodes per fer periodisme d'investigació és una qüestió purament subjectiva. Habitualment s'ha fet servir a la televisió per riure amb o de la gent, i en el nostre cas la fem servir per posar en coneixement de la socie-

tat informacions d'interès públic. A més, mai hem vulnerat la intimitat de les persones filmades ni la legislació vigent, com així ho demostren les sentències

«Mai hem vulnerat la intimitat de les persones filmades ni la legislació vigent»

absolutòries de totes les querelles que s'han interposat contra els nostres reportatges. En la nostra tasca investigadora no hem vulnerat cap llei. Treballem amb l'assessorament d'advocats i comptem amb l'aval d'un jutge.

Però, a banda de considerar-ho legal, també ho considera ètic?

Considero que és totalment legítim fer servir la càmera oculta sempre que l'objectiu sigui satisfer el dret dels ciutadans a la informació, i crec que des del punt de vista ètic és inqüestionable. Jo recomanaria a tots els que creuen que aquestes pràctiques no són lícites que investiguin altres qüestions molt més greus que afecten la professió periodística, com ara els periodistes que cobren per no publicar informació.

També s'ha criticat la tria dels temes d'investigació, molt allunyats del poder polític o econòmic.

L'elecció de temes també és una qüestió subjectiva. És com el director d'un diari que escull quina serà la portada del dia. La decisió depèn de criteris professionals, d'allò que es considera que pot ser d'interès públic... Després també s'ha de tenir en compte que la televisió és un mitjà complicat per a segons quins temes. Evidentment, en una investigació sobre delictes econòmics és molt difícil aconseguir imatges i, per tant, tot és més complicat. A més, no sé per què no es parla d'altres temes que hem tractat en els nostres reportatges, com ara el del tràfic de nens al Paraguai. **Tot i així, si tingués la possibilitat de filtrar una càmera oculta en algun dels despatxos del poder, ho faria?**

Per suposat que sí, sempre que no es vulneri la intimitat de ningú, ni la legislació vigent, i sempre que les imatges que se n'obtinguin siguin d'interès públic.

D'altra banda, pel que fa al debat que emmarca l'emissió dels reportatges, també ha generat crítiques, centrades en el to encès dels participants.

Al debat hi convidem gent de tot tipus, i a tots els implicats en el tema investigat. Sempre hi ha gent que és més vehement en les seves interven-

«Busquem un debat calent, encès, perquè enriqueix el programa, però no busquem un circ»

«El periodisme d'investigació gaudeix a Espanya d'una salut magnífica i compta amb professionals excel·lents»

cions, i per això el presentador i moderador del programa, Santiago Acosta, interromp sempre que és necessari i vetlla perquè tothom pugui expressar les seves opinions. Busquem un debat calent, encès, perquè un debat entre els protagonistes de la història enriqueix el programa, però no busquem un circ.

I no pensa que el col·loqui pot haver-se convertit, en algunes ocasions, en un judici mediàtic?

Judici? En cap moment hem jutjat ningú. No saltres som periodistes, no jutges, ni fiscals ni policies. En els debats tothom expressa lliurement les seves opinions, i això no és jutjar.

Quina és la seva opinió sobre el periodisme d'investigació que es fa actualment al nostre país?

A Espanya s'ha fet i es fa molt bon periodisme d'investigació. Durant l'etapa socialista es van destapar fets gravíssims que finalment van motivar la intervenció dels organismes judicials i que es van traduir en sentències: Fiesla, el cas GAL, Roldán... Tots aquests casos van ser desvetllats per periodistes de diferents mitjans, com ara *El Mundo*, *Cambio 16* o *Interviú*, i la seva tasca és comparable al millor periodisme d'investigació que es fa a països com Estats Units o el Regne Unit, que sempre han estat els grans referents del periodisme d'investigació. Per tant, jo crec que el periodisme d'investigació gaudeix d'una salut magnífica a Espanya, i compta amb professionals excel·lents.

Fins a quin punt en l'etapa que va governar el PSOE es va presentar com a periodisme d'investigació informació que provenia de filtracions?

Qui expressa aquesta mena d'opinions ho fa per la seva pròpia frustració en no haver pogut o volgut investigar. És clar que hi va haver periodisme de filtració, i darrere una filtració sempre hi ha un interès, però l'objectiu del periodista no és reflexionar o qüestionar-se la intencionalitat de les fonts, sinó investigar la veracitat de les informacions que li proporcionen. Em sembla pueril i patètic que es critiqui això. Casualment, els que ho critiquen són aquells mitjans que no han investigat.

LLIBRES DE CAPÇALERA

Aquestes són algunes de les obres més representatives publicades a l'Estat on s'hi troben casos que han requerit anys d'intenses investigacions.

***El libro negro de la justicia chilena.* Alejandra Matus. Ed. Planeta. 1999**

24 hores després de la seva publicació, que denuncia la corrupció de la Cort Suprema de Xile i la seva implicació amb el règim de Pinochet, tots els exemplars van ser requisats i l'autora va abandonar el país per no ser empresonada.

***Atracadores.* Carles Quílez. Cossetània Edicions. 2002**

Cap de la secció de Política i Tribunals de la cadena SER a Barcelona, Carles Quílez fa un repàs a les actuacions dels onze atracadors més famosos de la Barcelona dels darrers 25 anys.

***Amedo: el estado contra ETA.* Melchor Miralles. Ricardo Arqués. Ed. Plaza y Janés. 1989**
Imprescindible per entendre les claus de la guerra bruta. Per primer cop es documentava la relació de la cúpula del govern ETA.

***Los señores de los anillos.* Vyv Simson. Andrew Jennings. Ed. Transparencia SA. El Triangle. 1992**
Tot un gran escàndol a Anglaterra. Mostra la corrupció del COI i del seu president, Juan Antonio Samaranch, a qui els autors qualifiquen de «capo d'una organització mafiosa».

***España acusa.* Eduardo Martín de Pozuelo. Santiago Tarín. Ed. Plaza y Janés. 1999**

La història dels espanyols desapareguts a Xile i Argentina durant la dictadura militar de Pinochet. Proporciona les claus de la detenció del general i el futur interrogatori de Kissinger.

***La conspiración Moon.* Pepe Rodríguez. Ediciones B. 1987**

Pepe Rodríguez, experts en el tema de les sectes, documenta les relacions de la feixista secta Moon amb l'extrema dreta, la CIA, el Vaticà, dictadors i colpistes llatinoamericans i amb notables conservadors espanyols.

repercussió social envers els afers: «La gent està cansada dels escàndols», assegura Martín de Pozuelo. «A *La Vanguardia* vam publicar una investigació de gran impacte polític referent a l'ocultació d'informació per part de l'administració de l'Estat respecte de les vaques boges. Hem publicat una cronologia en la qual es demostra el grau d'informació que tenia el govern i el grau d'informació que estava subministrant

als ciutadans. Crec que això potser hauria motivat la dimissió d'algun ministre en l'època anterior». El canvi s'ha produït en

El Codi deontològic recomana 'mètodes dignes' per obtenir la informació

molt pocs anys, així que tot fa pensar que no es tracta tant d'una evolució espontània com de quelcom esperonat pels propis mitjans que van participar en la defenestració de l'anterior govern. A l'hora de valorar quina repercussió tindrà un reportatge d'investigació, la línia editorial del mitjà és un fet a tenir en compte. «Nosaltres no podem controlar la sensibilitat del ciutadà. A més, *La Vanguardia* és un diari molt prudent. Nosaltres publiquem un tema i, a partir d'aleshores, la responsabilitat pertany a uns altres. En canvi, a Madrid publiquen i, a continuació, provoquen. Hi ha un punt més d'explotació de la informació. En general, a Catalunya els mitjans són més prudents», segons Martín de Pozuelo.

...I LES INFILTRACIONS

A més de la selecció de temes i del debat espectacularitzat que emmarca els reportatges, el

programa *Al descubierto* ha de sumar un altre ingredient per a la polèmica: l'ús de mètodes discutibles per a l'obtenció

A Catalunya, els mitjans són més prudents que a Madrid a l'hora de tractar alguns temes

d'informació. L'article 4 del Codi deontològic redactat pel Col·legi de Periodistes de Catalunya recomana «utilitzar mètodes dignes per obtenir informació o imatges, sense recórrer a procediments il·lícits».

Així doncs, està conculcant *Al descubierto* un dels principis deontològics del periodisme? Fins a quin punt és lícit posar aquests mètodes al servei

de la investigació periodística?

Santiago Tarín explica: «En principi, a mi la càmera oculta no m'agrada gens. No crec que aquesta sigui la funció del periodisme d'investigació. Hom és periodista per explicar fets. El més perillós d'això és que l'excepcionalitat s'ha convertit en un costum, perquè sí que hi ha hagut reportatges que excepcionalment han fet servir la càmera oculta amb molt bon resultat, com ara aquell sobre l'agència de models Elite. Però una cosa és una excepció i una altra convertir-ho en un costum, sobretot quan el que es busca és fer quedar aquestes persones com uns impresentables». L'ús de la càmera oculta i la tècnica de la infiltració perjudiquen especialment tots aquells professionals que defensen les fonts d'informació com a base del seu treball investigador. «Això causa un perjudici en els nostres mètodes de treball. Vas a algun lloc fent periodisme d'investigació i la gent es pensa que dus una càmera oculta, o que estàs suplantant algú», es queixa Martín de Pozuelo. «Pot portar als ciutadans a una confusió entre mètodes i estils de treball. El periodisme d'investigació no deixa de ser un periodisme corrent, però exercit amb més temps i amb més preguntes. No has de posar cap càmera. La funció del periodista acaba quan es publica l'article, i després comença la dels jutges, la policia o fins i tot la dels polítics. És clar que pot confondre, jo crec que ja està confonent la gent, i nosaltres no fem aquest periodisme, si és que se li pot dir així».

A la discussió ètica sobre la infiltració, cal afegir la variant radiofònica de l'la suplantació. El cas més flagrant va ser el

d'un imitador que es va fer passar per José María García per entre-
vistar-se telefònicament amb el president del

FC Barcelona, Josep Lluís Núñez. En pensar-se que es tractava d'una conversa privada, Núñez va realitzar unes polèmiques declaracions criticant la situació del club.

EN LA FRONTERA DE LA LEGALITAT

Encara un altre vèrtex de la polèmica entorn el periodisme d'investigació és la legitimitat a

Casos com Filesa van posar el periodisme d'investigació en un primer pla

L'ús de la càmera oculta divideix els professionals de la informació

l'hora de cometre una presumpta il·legalitat per tal de demostrar el fet denunciable. En el reportatge sobre les miss, l'equip de El Mundo TV pagava l'organitzadora del concurs de Miss Alacant per tal d'alterar la composició del jurat. És a dir, els periodistes denuncien un presumpte delictes que ells mateixos han induït mitjançant pagament. Establir un paral·lelisme amb el cas de la Ucifa, la unitat contra la droga de la Guàrdia Civil desmantellada perquè uns agents havien identificat narcotraficants comprant droga en el mercat, és inevitable. Com es demana Martín de Pozuelo, «la incitació al delictes en altres camps és un delictes, no sé per què el Codi penal és diferent per als periodistes».

Tot i així, altres professionals consideren legítim que el periodista faci servir determinats mètodes, com ara la càmera oculta, per obtenir informació. Jaume Reixach, editor del setmanari *El Triangle*, mitjà en el qual es va publicar l'escàndol urbanístic que va motivar la dimissió del conseller de Política Territorial i Obres públiques, Josep Maria Cullell, afirma que les tècniques emprades en una investigació periodística depenen de l'objectiu que es busca. «Sempre que la finalitat ho justifiqui es poden fer servir mètodes que depenen de l'enginy periodístic. La

S'han destapat afers que no haurien sortit a la llum sense la infiltració del periodista

funció del periodista és investigar tot allò que els estaments del poder amaguen sistemàticament per posar-ho en coneixement de la societat. Aquests mètodes són només justificables quan es fan servir contra el poder, i no per treure temes de poca

transcendència».

En aquest sentit, el periodisme d'investigació ha destapat casos de gran impacte social i polític

que potser sense la infiltració del periodista no haguessin sortit a la llum. Un exemple emblemàtic és el del periodista Günter Wallraff, que va descobrir, entre altres casos, l'intent de cop d'estat del general Spínola a Portugal, la situació dels immigrants turcs a Alemanya i les estratègies enganyoses de la premsa sensacionalista alemanya dirigida per Axel Springer. Però aquests casos són, per la seva excepcionalitat, irrepetibles, i els mètodes utilitzats no es poden posar al servei de la majoria d'afers. A l'Estat espanyol, Pepe Rodríguez ha estat un dels màxims exponents d'aquest tipus d'investigacions, especialment pel que fa a sectes i grups religiosos. Rodríguez, que va descobrir les activitats delictives de la secta Moon després d'haver estat infiltrat en aquella comunitat durant tres mesos, explica que aquestes tècniques són necessàries i indispensables per a molts treballs d'investigació, però critica que, com en el cas de *Al descubierto*, es facin servir amb «una finalitat bastarda i pornogràfica al servei d'un espectacle televisiu deplorable. La poca qualitat que tenen aquests reportatges queda desvirtuada en el moment que la investigació perjudica

tercers». Segons

Rodríguez, «investigar sempre requereix estar en el límit de la legalitat. Tot investigador, ja sigui periodista

o policia, comet irregularitats, perquè si no seria impossible arribar al fons dels casos».

MOMENT PRESENT DEL PERIODISME D'INVESTIGACIÓ

Els periodistes són força pessimistes pel que fa a l'estat actual de la qüestió. Després d'una etapa marcada per la publicació constant de grans te-

mes, el periodisme d'investigació ha perdut força. Santiago Tarín afirma que «la història té alts i baixos. En aquest moment la majoria dels diaris no estan interessats excessivament en el periodisme d'investigació. Potser influeix el cost econòmic, i molts diaris no es poden permetre mantenir una secció d'investigació». Per a Rodríguez, no es tracta tant d'una qüestió econòmica com d'imaginació i voluntat. «Es té la sensació que cal molta inversió, i no és així. La investigació pot ser molt barata, però cal treballar i tenir imaginació i, a més, no s'està formant els nous periodistes. La investigació pot ser molt rendible, sobretot pel prestigi que pro-

CASOS INSÍGNIA

El periodisme d'investigació no es va començar a exercir amb llibertat a Espanya fins la caiguda del règim franquista. Xavier Vinader, que durant els anys setanta va investigar les activitats de l'extrema dreta al País Basc, va pagar amb l'exili i la presó la publicació dels seus articles. Va ser durant els darrers anys de l'etapa socialista quan es van generar alguns dels treballs d'investigació més brillants del periodisme espanyol. Fins aleshores cap diari havia marcat d'una manera tan exclusiva l'agenda informativa dels mitjans. *El Mundo*, amb pocs anys d'existència, va destapar molts dels afers.

Entre els casos investigats pel diari madrileny destaca l'històric cas GAL, en què Melchor Miralles i Ricardo Arques van demostrar la connexió del govern socialista amb la guerra bruta contra ETA. *El Mundo* també va destapar el cas Filesa, sobre el finançament il·legal del PSOE, i el cas Ibercorp, que va posar de manifest els fraus econòmics de l'aleshores governador del Banc d'Espanya.

El 1983, *El País* publicava el llibre *Golpe mortal. Asesinato de Carrero Blanco y agonía del franquismo* on s'explica tot el que va envoltar aquell assassinat. Després de la seva publicació, el rotatiu va constituir oficialment el primer equip d'investigació espanyol. A Catalunya, *La Vanguardia* va crear el seu equip que ha tret a la llum, el cas dels espanyols desapareguts a Xile i Argentina i la introducció de la màfia italiana i turca a Espanya, entre d'altres.

«Investigar sempre requereix estar al límit de la legalitat»

(Pepe Rodríguez)

Una periodista infiltrada va aconseguir el títol de Miss Alacant. Foto: El Mundo TV

Es critica que ara els diaris estan comandats per gerents enlloc de periodistes i que no saben vendre les investigacions

porciona al mitjà, però ara els diaris estan comandats per gerents, no per periodistes, i no saben vendre les investigacions. Qui sí ho ha sabut fer, i molt bé, és *El Mundo*.

En aquest mateix sentit es manifesta Jaume Reixac. Per a l'editor del setmanari *El Triangle*, «no s'ha deixat de banda el periodisme d'investigació per motius econòmics. El que

passa és que actualment és molt difícil exercir-lo principalment per la proximitat dels grans mitjans amb el poder.

D'altra banda, aquests

mitjans depenen de la publicitat, i en el moment actual, en què la inversió publicitària ha caigut, els mitjans recorren a l'auxili de les administracions públiques demanant subvencions i publicitat institucional. Tot plegat ho estem pagant els periodistes». Pepe Rodríguez, per part seva es lamenta que actualment no es fa periodisme d'investigació. «El mateix equip que en etapes anteriors va realitzar treballs

d'investigació excel·lents ara s'ha venut a l'euro», explica Rodríguez, referint-se a *Al descubierto*. Tot i així, el periodista considera que el periodisme d'investigació gaudeix de més bona salut a la televisió que a la premsa escrita, perquè «en els diaris la tasca del periodista s'ha burocratitzat. A mida que els sous han anat creixent els treballadors han deixat d'assumir riscos, i qualsevol investigació implica un risc. Això no vol dir que no hi hagi excel·lents periodistes d'investigació, però molts estan amargats perquè no poden exercir-lo». Malgrat això, encara hi ha periodistes que continuen duent a terme periodisme d'investigació, ja sigui en un departament específic del seu mitjà o de manera més descentralitzada. La majoria de mitjans escrits el practiquen ocasionalment, tal i com ho demostren casos recents com Gescartera, BBVA, la crisi de les vaques boges o l'afer Al-Qaeda. Fins i tot, no falten veus que assegurin que tot el periodisme és d'investigació: allà on hi ha un reporter que pregunta què ha passat hi ha l'espurna que detona una investigació.